

## DEN LAAGE-PETERSENSKE H. C. ANDERSEN- SAMLING

AF

ERIK DAL

**F**oretager man en vandring gennem Det kgl. Biblioteks vidtstrakte magasiner med dets halvthundrede kilometer tæt fyldte boghylder, vil man hurtigt overbevises om, i hvor stor gæld biblioteket står til de mange, kendte og ukendte, samlere og mæcener, der gennem tiderne har beriget det med gaver. Mange af disse gaver – og det er ikke de mindst værdifulde – findes rundt omkring i biblioteket på deres systematiske plads i bogbestanden, mens det for andre gælder, at giverne har ønsket, at deres dotationer skal holdes som et hele, bevares som en sær-samling. Dette er således bl. a. tilfældet med den kostbare samling af manuskripter, som grev Otto Thott i slutningen af det 18. århundrede testamenterede til Det kgl. Bibliotek, og med den for studiet af national-litteraturen så uvurderlige 8-9000 bind store Hielmstjerne-Rosencroneske samling af ældre danske bøger, hvoriblandt mange nu ellers er ukendte. Fra den nyere tid kan man nævne samlinger som den Thorkelinske Grundtvig-samling, Mario Krohns udsøgte lille guldaldersamling og Ludv. F. A. Wimmers runologiske samling. Den største gave, Det kgl. Bibliotek har modtaget, siden grev Henrik Hielmstiernes bøger i 1807 overdroges til biblioteket, modtog det imidlertid den 12. januar 1954. Da indlemmedes grosserer H. Laage-Petersens H. C. Andersen-samling.

Allerede ved ejerens død 1949 tilfaldt denne enestående samling biblioteket, men det var testamentarisk bestemt, at den skulle opstilles samlet, og dette kunne af pladsmæssige grunde ikke ske, før et særligt rum var bygget. De c. 4500 bind af, om og i tilknytning til H. C. Andersen er den største Andersen-samling i verden, hvad dedikationsexemplarer, oversættelser og Andersen-litteratur angår, og lagt til bibliotekets øvrige samlinger gør den biblioteket til det ubestridt største Andersen-bibliotek på alle felter. Og bøgernes kondition svarer fuldtud til samlingens øvrige værd. I den er nedlagt ikke blot en formue til anskaffelse

og indbinding, men også en uhyre sum af personlig kærlighed og viden om emnet. Sammentræffet mellem evne og vilje har skabt noget enestående; men en tredje faktor har været til stede: den rette tid. Thi med den stigende internationale opmærksomhed, der fæstes på den danske digter, ville den samme evne og vilje ikke kunne skabe en tilsvarende samling idag. Også de private samlere, der føler en forståelig skuffelse, når en afdød „kollegas“ skat forbliver i et skatkammer for stedse, vil derfor erkende, at det ville have været skade, om dette uørt fuldstændige studiemateriale skulle have været spredt. Anbragt på et sted, hvor den endnu bredere baggrund af kilder til et litterært studium er forhånden, vil det kunne gavne forskningen betydeligt. Det kongelige Bibliotek kan derfor kun føle taknemlighed, fordi det fik skatten betroet.

Da samlingen ankom til biblioteket, blev den opstillet og revideret. De seneste anskaffelser blev indbundet af bogbindermester Erik Larsen, katalogiseret og opstillet, hvorefter samlingen atter blev revideret og bøgerne derpå forsynet med signatur. Alt dette lyder selvfølgelig og er det også. Men det ville have været et uhyre arbejde, hvis ikke grundlaget havde været brugbart for andre end ejeren selv. Det var det imidlertid. Hele samlingen var systematisk opdelt i over 60 kataloger og kronologisk opstillet indenfor hver af disse; katalogerne består af løblade, hvor hvert enkelt stykke – bog, særtryk, manuskript – er beskrevet på en overskuelig måde. Beskrivelsernes udførlighed overgår endda, hvad der almindeligt anses for biblioteksmæssigt nødvendigt, men i en specialsamling, hvor mange bøger ligger hinanden nær, og hvor også et mindre antal dubletter får lov at hævde deres plads, er denne nøjagtighed velkommen. Faktisk er opstillingen efter katalogerne, der er maskinskrevet efter Laage-Petersens sirligt håndskrevne blade, overtaget med meget få modifikationer.

Det blev før nævnt, at bøgernes tilstand er den bedste. Der er ikke sparet nogen udgift for at finde gode eksemplarer, og ofte er sådanne anskaffet, hvor mindre gode i forvejen forefandtes. Det store antal af komponerede bind især fra udlandet dominerer stærkt over ældre håndindbindinger. Derimod har Laage-Petersen selv ladet et meget stort antal bind gøre og altid af Anker Kyster og hans efterfølger. Mange ældre bøger er købt i hæftet stand, men en del gange må der vistnok være gået et mindre velbevaret gammelt bind i løbet. Efter sagens natur mangler bøger fra Anker Kysters elskede 18. århundrede i samlingen; men bortset derfra giver den et meget fyldigt billede af den gamle mesters smag og kunnen, også på det moderne eller stilimiterende helbinds område. Intet andet sted, ihvertfald ikke i offentlig eje, er et fircifret



Holger Laage-Petersen,  
født 28. maj 1885, død 17. februar 1949.

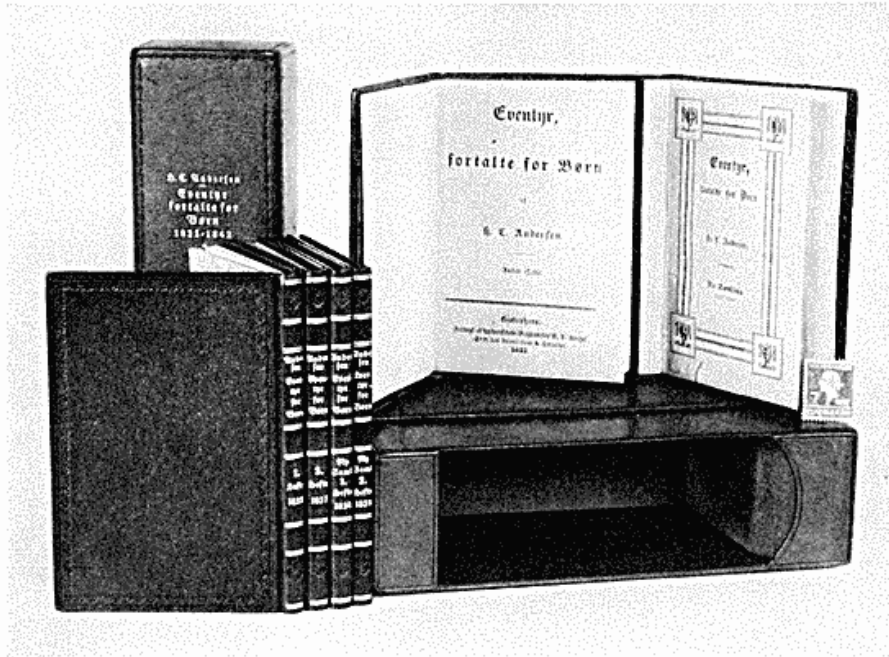
Elfelt fot. 1943

antal Kysterbind samlede, og de vil til sin tid blive gjort til genstand for særlig omtale i dette årsskrift. Privatbind fra andre samtidige værksteder optræder derimod kun som tilfældigheder. Fremfor at skabe en alsidig repræsentation af sin tids bogbinderkunst har Laage-Petersen altså ønsket at give samlingen det enhedspræg, den trods Kysterbindenes store variation har, bl. a. fordi varme farver i alle nuancer af rødt og brunt er de foretrukne.

Det siger iøvrigt sig selv, at denne lille præsentationsartikel kun kan give glimt af samlingens rigdom. Bogelskere vil kunne finde stof til mange enkeltstudier over forlagsbind, typografi, illustration osv., inden man overhovedet når til at tale om den værdi, samlingen har for den egentlige Andersen-forskning. Men skal man give sådanne glimt, kan man bedst give dem ved at gå samlingen igennem gruppe for gruppe og hist og her tage en bog i hånden og fortælle lidt om den.

Gruppe 1, en enestående og fængslende samling af c. 125 dedikations-exemplarer fra H. C. Andersen, ville det dog være urimeligt at opholde sig ved, eftersom den, umiddelbart før biblioteket overtog den, blev behandlet (i *Bogvennen*, Ny Række 8, Kbh. 1953) af overbibliotekar, dr. H. Topsøe-Jensen, der delagtiggør sin læser i noget af alt det, dedikationerne fortæller netop ham. Nogle få tillæg til dr. Topsøe-Jensens fremstilling kan dog gøres: Af hans note 3 fremgår det, at han ikke har kunnet finde *Sämtliche Werke I, Eines Dichters Bazar, Braunschweig 1843*; dette exemplar er dukket op ved revisionen og er vel værd at notere. Dedikationen gælder nemlig „*Otto Speckter, dem lieben, hochverehrt[en]. H. C. Andersen. Hamburg 30 Mai 184[3]*“, og det er morsomt, for det er samlingens eneste tilegnelse til Andersens foretrukne tyske illustrator, mens gaver til hans tyske oversættere findes i ret stort tal, således 5 til Heinrich Zeise og 5 til den bedste, Julius Reuscher. Speckters illustrationer kom første gang 1846, og man havde derfor gerne set årstallet komplet; 4-tallet er rettet af Andersen selv (fra hvad kan dog ikke ses), men det sidste ciffer er næsten helt bortskåret af den samtidige bogbinder. Heldigvis har H. C. Andersens dagbøger (Collin 7,4<sup>o</sup>) notater om besøg hos Speckter 30.5. og 1.6. 1843. Ved sidste dag står: „*Aftenen hos Speckters, som gjør Billeder til mine Eventyr*“. Årstallet er hermed bestemt, og man har fået et glimt over tilblivelsen af de tegninger, der af digteren ofte betegnes som geniale. Tilføjes må også en udgave af *In Spanien*, Lpz. [1864], der har dedikation til oversætteren Edm. Lobedanz: „*Digteren Hr. Dr: Lobedanz. Hjertelig Tak for den smukke Gjengivelse af Versene i mine spanske Reise-Minder. H. C. Andersen*“.

Endvidere kan bemærkes, at et samlebind, der har tilhørt Julius



Holger Laage-Petersens eksemplar af de første eventyrhæfter (*Eventyr, fortalte for Børn*, 1. Samling 1.-3. Hefte, 1835-37, 2. Samling 1.-3. Hefte, 1839-42) erhvervedes på en af 1920'ernes store auktioner. De 6 småbøger, af hvilke den sidste har omslaget bevaret, var allerede da af Anker Kyser indbundet i helbind af mørkebrunt glat kalveskind med en enkel bordure i blindtryk og indsat i en gedeskindskassette. På billedet ses en perm af I,1, titelbladet af I,2 og omslaget af II,3. Kassettenes højde er 193 mm, bindenes mål 124×82 mm, bladernes mål 119×80 mm (et ubeskåret hæfte i Universitetsbiblioteket måler 133×93 mm). Eventyrenes jubilæum i 1935 markeredes ved en serie frimærker i almindelig størrelse, og et af disse er stillet op ved bøgerne for at anskueliggøre disses dimensioner.

Reuscher, er indbundet på en så forkludret måde, at een af de deri samlede fem småbøger er faldet ud af Topsøe-Jensens liste; bindet omfatter dennes nr. 29, 35, 31, 18, af hvilke sidstnævnte er et „dedikationsexemplar uden dedikation“; men desuden indeholder det *Nye Eventyr*, 2. Oplag 1844, ligeledes uden dedikation.

Morsommere er dog et eksemplar af *Kunstens Dannevirke* (1848), hvis omslag bærer tilskriften „Digteren, Vennen, Etatsraad, Ridder &c B. S. Ingemann med inderlig Hengivenhed, H. C. Andersen“. Denne bog, der åbenbart ikke har været på plads, da den ofte nævnte liste blev udarbejdet, bringer antallet af gaver til Ingemann op på 10 og styrker således hans førerstilling i denne mageløse samling af dedikationer. – Det

skal tilføjes, at gruppen omfatter nogle eksemplarer med korrekturretter el. lign., således et stærkt rettet eksemplar af *Mit Livs Eventyr* 1855, desværre indbundet og beskåret med hård hånd.

Når man herefter går over til at omtale katalog 2-3, danske bogudgaver af Andersen, henholdsvis før og efter hans død, er det bedre at begynde med at tilstå, at hans første bog, *Ungdomsforsøg* af Villiam Christian Walter, Kbh. 1822, kun findes med det nye titelblad, hvorved boghandler Schovelin 1827 uden held søgte at bøde på debutantens fiasko. Bortset herfra findes Andersens danske bøger i sjælden fuldstændighed, måske med undtagelse af et og andet optryk. Mange eksemplarer af særlig interesse er deriblandt. Af et meget stort antal bøger findes mindst eet eksemplar med originalomslag, ofte bevaret i kraft af en på bagsiden skreven tilegnelse. Det gælder således *Kjærlighed paa Nicolai Taarn* 1829 og samtlige H. C. Andersens i sig selv så sjældne skrifter fra 1830-32; dekorative og charmerende er de alle, morsomst vel nok vignetten på forsiden af vaudevillen *Skibet* 1831.

Eventyrene, spørger man. De er der. De 6 små beskedne hæfter fra 1835-42 er indbundet i brune helbind og samlet i en enkel kassette. Derudover findes *Ny Samling, Andet Hefte*, 1839, i to dedikationsexemplarer. Det ene af disse samt eksemplaret af *Ny Samling, Tredie Hefte*, 1842, har det originale omslag; det er hvidt med ramme og typografi (de ældre havde samme ramme, men på lysrødlilla papir). Blandt de mange senere eventyrbind kan nævnes 8 hæfter fra 1858-60 i originalshirting og på tykt papir. Et andet sjældent originalbind er afbildet i Topsøe-Jensens forannævnte artikel, nemlig de smukke mauriske søjler udenpå *I Spanien* 1863, et gaveeksemplar til Jonas Collin d. y., der var Andersens ledsager netop på rejsen til Spanien og Nordafrika.

De senere værker og vigtige udvalg kender de fleste interesserede, selvom næppe mange har set verdensudgaven 1900 og kunstudgaven 1903 på japanpapir i Kysterhelbind. Men de findes her sammen med meget andet, og også 1940ernes store mængde af enkelt- og luksusudgaver er til stede i anseligt udvalg.

Fuldt så imponerende som denne samling af selvstændige bøger er dog de fyldige samlinger af andre danske Andersen-tryk. Katalog 4 omfatter et halvt hundrede af H. C. Andersens talløse lejlighedsdigte, og derefter følger 5: Førstetryk, ikke særskilt udgivne. „*Harpen*“ fra 9. 8. 1822 med den unge skoleelevs første forsøg, den voldsomme „*Scene af: Røverne i Vissenberg i Fyen*“, har tilhørt Max Lester og har således været reel nok at købe. Men hvem tænker på den sporsans og sagkundskab, der ligger bag erhvervelsen af lignende gamle aviser, tidsskrifter,

læsebøger, nytårsgaver osv. med mindre berømte bidrag af Andersen; Birger Frank Nielsens fremragende H. C. Andersen-bibliografi, der idag synes uundværlig, er jo først fra 1942 og er bl. a. bygget på gennemsyn af Laage-Petersens samling. Over to hyldemeter fylder den brogede række af bøger og periodica, hvortil den rastløst skrivende digter leverede bidrag af større eller mindre lodighed. Endnu mere fylder katalog 6, optryk af sådanne bidrag, skønt grænsen her er sat ved Andersens død 1875, simpelthen fordi alle danske læsebøger siden da ville være nødvendige som blot en del af fortsættelsen! Samme grænse er sat for 7, et par håndfulde koncertprogrammer med tekster af H. C. Andersen.

Litteraturen om Andersen på dansk – og på andre sprog, hvor den har nået et rimeligt omfang – er delt i to grupper: dels anmeldelser og andre vurderinger og behandlinger af Andersens forfatterskab, dels biographica og monografiske behandlinger af Andersens liv og digtning, herunder breve. Den danske faglitteratur fylder ialt fire tykke katalogbind (8–9 og 10–11). Atter imponeres man af avisernes mængde, thi ofte er det ganske små notiser om digterens værker og rejser, der her er opdaget og fastholdt. Men går man iøvrigt hylderne efter, får man et særegent billede af H. C. Andersens betydning; det er ikke petit-journalistik, alt hvad der ofres på ham. Her træffes S. Kjerkegaards [!] første bog: Af en endnu Levendes Papirer 1838 (ubeskåret med originalt blankt omslag), Poul M. Møllers Efterladte Skrifter 1839–43, J. L. Heibergs Intelligensblade 1842–44 og navne som P. L. Møller, M. A. Goldschmidt, C. Rosenberg og Georg Brandes, og fra nyere tid dejlige eksemplarer af velkendte bøger med forfatternavne som Hans Brix, Anker Jensen, Paul V. Rubow, H. Topsøe-Jensen. Også i den biografiske afdeling er bredden stor. Vægtige biografiske værker står opmarcheret, fordi H. C. Andersen nævnes deri nogle få gange (hvilket er opført på katalogbladet), foruden at den egentlige Andersen-litteratur er tilstede, helt ned til et større antal kronikker og udklip fra nyere aviser.

Det er ikke mindst grupper som disse, der betinger en sådan special-samlings værdi. De fleste kender sikkert den inspiration, der udgår fra en reol fremfor fra en katalog. Og det er vanskeligt at se H. C. Andersen som fællespunkt for bøger om Chr. Winther, Niels W. Gade, Henrik Ibsen, Kr. Zahrtmann, L. Dietrichson og for breve til og fra P. Hjort, Johanne Luise Heiberg og C. Hostrup, når man ikke får dem på eet bræt til overvejelse. Den blotte tilstedeværelse af alle disse bøger og særtryk under H. C. Andersens fane vil kunne lede den studerende til mange gode ideer og kombinationer.

En ejendommelig gruppe er 12: H. C. Andersen i skønlitteraturen.

Foruden en række godt gemte og ofte ret lavtstående produkter findes her værker af Hauch (Den babyloniske Taarnbygning i Mignature 1830, Slottet ved Rhinen 1845), Hertz (Gienganger-Breve 1830 og skrifter fra den deraf flydende fejde), Heiberg (Nye Digte 1841 med første trykket af En Sjæl efter Døden, i et dejligt helbind), Hostrup (Gjenboerne 1847), der i forskellig form retter sig satirisk eller kritisk mod den følsomme digter – og digte til ham eller til hans forsvar, fx. af Paludan-Müller (Trochæer og Jamber 1837). Et mærkeligt indblik i vor litterære guldalders lille og store verden åbnes for os, langt morsommere end de derpå følgende obligate hyldest- og mindedigte til Andersens senere runde fødselsdage, død og begravelse, endsige nyere produkter „over“ ham og hans liv.

Nu følger 13: bøger med trykt forfatterdedikation til H. C. Andersen, deriblandt fra 1873 Bjørnsøns Brude-Slaatten. 14 er bøger fra Andersens egen bogsamling. Der er ingen sensationer imellem. De tre vel nok bedste bøger bærer alle dedikationer fra Andersen og er altså foræret bort i hans levetid: Peder Syvs kæmpevisebog 1787, Heines Neue Gedichte 1847 og en lille udgave af Goldsmith: *The Vicar of Wakefield*. (Topsøe-Jensen har ikke omtalt disse bøger, men kun egentlige dedikationsexemplarer af Andersens egne værker).

De store herligheder møder derimod en i katalog 16 (15 består af kun to bøger, *Cendrillon* og *Armida* – stykker, hvori Hr. Andersen som teaterlev har optrådt). Det kaldes: Litteratur, der har været forbillede eller inspirationskilde for H. C. Andersen, herunder originalerne til Andersens oversættelsesarbejder. Her ses en kraftessens af tysk-dansk romantik, og Laage-Petersen og Anker Kyster har vidst at yde disse bøger indre værd og ydre sjældenhed al skyldighed i form af en række dejlige helbind. Her står Tiecks *Volksmärchen* 1797, hans *Der gestiefelte Kater* 1797 (med motiv til Prinsessen paa Ærten), *Øhlenschlägers Digte* 1803 i samtidig saffian og med den gamle kender Carl Elberlings *kønne exlibris*, *Øhlenschlägers Poetiske Skrifter* 1805, Chamisso's *Peter Schlemihl* 1814, Hoffmann's *Klein Zaches genannt Zinnober* 1819, desuden arbejder af Atterbom, Gozzi, de la Motte Fouqué og en række andre udenlandske og danske digtere. Perlen i denne krans af suggestive sjældenheder, ja måske i hele Laage-Petersens samling, er dog *Kinder- und Hausmärchen. Gesammelt durch die Brüder Grimm. I-II. Berlin 1812-15*. De foreligger i et aldeles rent exemplar, ikke fuldt beskåret, i to Kysterhelbind. I 2. udgave blev noterne til eventyrene skilt fra textbindene, og dette særlige notebind fra 1822 står ved siden af, intakt og uindbundet. „Innerlich geht durch diese Dichtungen dieselbe Rein-





Udsnit af samlingen. Hylderne rummer dele af katalog 11, omfattende danske biographica 1906-1933, og hele katalog 16, Andersens forbilleder, af hvilke en del omtales i teksten. – Billedet er optaget af Københavns Foto Service og stillet til rådighed af Reska Metal Industri, der har leveret de enkle byggeroler.

heit, um derentwillen uns Kinder so wunderbar und seelig erscheinen . . .“  
 „Was so mannichfach und immer wieder von neuem erfreut, bewegt und belehrt hat, das trägt seine Nothwendigkeit in sich . . .“, hedder det i fortalen.

Katalog 17 bringer os over i en helt anden verden. Det er musikaler. Ikke blot musik til Andersens digte og skuespil, men også fx. klaverstykker til mottoer af ham og frie kompositioner med H. C. Andersen-motiver. En studie over dette emne kunne være interessant. Her findes mærkværdige ting som Felix Petyrek: Die arme Mutter und der Tod. Ein Wintermärchenspiel nach Andersen in drei Bildern von Hans Reinhart, komponeret for sopran (moderen), rytmisk deklamerende talestemmer og lille orkester; Walter Rabls opera Liane til Wilh. Eb. Ernsts text (efter Den lille Havfrue – prinsen kaldes Dagmar), der ligesom musikken ser meget wagnersk ud; Ernst Tochs opus 43, det musikalske eventyr Die Prinzessin auf der Erbse med text af Benno Elkan.

Katalog 18, en stor samling plakater og programmer fra opførelser af Andersen-værker i hans levetid, og 19, illustrationer til eventyrene og litteratur herom – et dejligt emne – afslutter indtil videre det i

snævrere forstand nye i gennemgangen. Hvad der følger, er nemlig variationer og gentagelser af de Andersenske motiver.

Det er verdens største samling af H. C. Andersen-oversættelser. Den har sin grænse (1925) og sin begrænsning; men en oversigt over den samlede masse af oversættelser har dog kunnet skrives på basis af samlingen, og denne illustrerer i sig selv alle væsentlige træk i billedet, omend suppleret fra bibliotekets andre samlinger og andre kilder var en selvfølge (se Erik Dal: H. C. Andersen på 80 sprog, Kbh. 1955, også i Ein Buch über H. C. Andersen, udg. af Samvirkerådet for dansk kulturarbejde i udlandet, 1955 (også fransk, spansk og engelsk udg.)).

Af de c. 80 sprog, til hvilke oversættelser af mindst eet Andersen-eventyr har kunnet påvises, omend ikke alle findes her i landet, er flg. repræsenteret: i katalog 20 færøsk, islandsk, grønlandsk, 21 norsk, 22-24 svensk (bøger - uselvstændige tryk - litteratur), 25 finsk, 26-31 tysk (og plattysk), 32 hollandsk (og afrikaans), 33 flamsk, 34 Andersen i Schweiz, 35-41 engelsk (adskilt i engelske og amerikanske grupper), 42-44 fransk (samt Den lille Havfrue på bretonsk), 45 italiensk, 46 kastiliansk, katalansk og portugisisk (herunder udgaver fra Sydamerika), 47 jiddisch og hebraisk (trykt i Polen, Tyskland, Rusland), 48 tjekkisk, 49 polsk, 50 russisk, 51 serbisk, kroatisk, slovensk, bulgarsk, 52 estisk, lettisk, litavisk, 53 ungarsk, 54 nygræsk, tyrkisk, arabisk, ossetisk (et kaukasisk sprog), kinesisk, japansk samt esperanto og volapük og desuden 57: udgaver trykt på et andet sprog end det, der tales i det land hvor bogen er trykt (herunder fx. skoleudgaver i tysk for polakker, i fransk for englændere osv.). Ialt altså c. 40 sprog, der dækker Europa, incl. de store kolonimagters sprog, der jo strækker sig vidt over de fremmede verdensdele; af de store asiatiske sprogområder er Japan det, der har interesseret sig mest for H. C. Andersen, især i de sidste år. Iøvrigt skal det huskes, at de fleste af de her ikke-repræsenterede sprog først har fået deres Andersen-udvalg efter Laage-Petersens grænse 1925.

Hvornår de forskellige landes oversættere melder sig, kan omtrent aflæses på landkortet, idet den danske digters arbejder breder sig som ringe i vandet. Tyskland, Holland og Sverige kommer først (før 1840), Rusland, England og USA dernæst (1844-45), så Frankrig (før 1850); Polen og Tjekkoslaviet følger i 1850erne, Spanien og Italien i 1860erne. Indirekte oversættelser spiller en stor rolle, og det varer ikke længe, før forkortelser og bearbejdelser begynder at dukke op for derefter at blive flere og ofte værre, som tiden går. Desuden sker der det, at romanerne og rejsebøgerne glemmes, og at eventyrene bliver dominerende, så folk tror, Andersen er eventyrforfatter og ikke andet. Man skal derfor

vogte sig for at overvurdere H. C. Andersens faktiske betydning for de forskellige litteraturer.

Alligevel er det en sejrsgang, en sådan samling vidner om, og lykkeligtvis nåede Andersen selv at opleve noget af den „erkendelse“, der lå i de fremmede folkeslags ivrige optagethed af hans værk. Laage-Petersens repræsentation især af gamle tyske, engelske og amerikanske udgaver, oftest i meget velbevarede kartonnager eller shirtingsbind, er dybtgående, og man kan følge bogmodernes svingninger, hvadenten talen er om typografi, illustrationer eller bind. De mest pretentiøse kunstværker skabes ud fra den danske digters tekster, de når ofte højt, ja lige så højt som konen i muddergrøften. Og skumle småudgaver af merkantilt eller overpædagogisk tilsnit skjuler sig mellem de hæderlige udgaver; altsammen uundværlige træk i det mærkelige billede.

Det er ikke muligt her at nævne mere end nogle få højdepunkter i denne gruppe af samlingen, der sikkert vil blive udgangspunkt for fremtidige studier.

Man hæfter sig ved de kultiverede små tyske udgaver fra 1835 til den første samlede udgave 1847. Den største i format er oversættelsen af Skygebilleder af en Reise til Harzen, 1836, med for- og bagomslag. De engelske udgaver begynder først 1845 (Improvisatoren) og 1846 (flere eventyrudgaver); en af disse første eventyrsamlinger har noget særligt: den er trykt af Charles Whittingham i Chiswick for den berømte og ambitiøse forlægger William Pickering, og foruden et almindeligt eksemplar af den smukke bog findes et andet i blåt helbind (Root & Son) og forsynet med akvareller i marginen og henover teksten, foruden at friser og initialer er illuminerede med farver og guld. – Blandt sjældne kartonnager kan nævnes et af de to franske udvalg fra Tours 1853 med guld og mange farver i det kønne litografiske omslag, og et bind af Det nye bibliotek for opdragelse, Moskva 1847, med kartonnage i blåt og guld og et morsomt titelblad med skygge-, skrive-, kontur- og mange andre slags skrift; heri findes Andersens Den grimme Ælling.

Så gammel som 1857 er også fx. den polske Improvisator med orig. omslag, og mange andre fjerne udgaver er her reddet i dejlig stand og med sjældne omslag. Ind imellem finder man associationsexemplarer; fx. er der tre eksemplarer af det første bind med Grégoire og Molands ikke særlig gode franske oversættelse (1873). Det ene er sendt „A Andersen l'immortel poète temoignage d'admiration et de respect, Ernest Grégoire“, det andet er „Min kjære trofaste Ven Hr. Etatsraad E. Collin en hjertelig Erindring. H. C. Andersen“, mens det tredje er uden angiven proveniens.

Ikke få udgaver er i små oplag på særligt papir. Ved siden af den engelske udgave fra 1893 med Arthur J. Gaskins tegninger står et blødt pergamentbind med bindebånd; det indeholder skøntryk af alle træsnittene, både bind og billeder er i Morris-manér. Fra samme år er R. Nisbet Bains gode oversættelse med J. R. Weguelins illustrationer; den er trykt i 150 eksemplarer, hvoraf eet står her i stilrigtigt helbind. – At verdensudgaven med Hans Tegnens illustrationer findes på alle sprog, er næsten en selvfølge.

En udgave af særlig indre værdi står her med dedikation til Vilh. Thomsen. Det er de 4 store bind, som den til Rusland emigrerede dansker P. Em. Hansen og hans russiskfødte hustru fik udgivet 1894–95. De to bind optages af eventyr og historier, men de to andre er optaget af et særdeles skønsomt udvalg af Andersens øvrige produktion: Improvisatoren, Lykke-Peer, Billedbog uden Billeder, 3 skuespil, 45 digte, rejsebøger og breve i udvalg samt nogle stykker om ham. Det er et meget respektindgydende fremstød for H. C. Andersens fulde virke og personlighed, der her er tale om; faktisk kan intet andet land mønstre en så fin antologi, så man kunne i høj grad ønske, at et lignende foretagende kunne se lyset idag på verdens vigtigste sprog.

En virkelig bedrift er også Sándor Hevesis omplantning af alle eventyrene til ungarsk, 4 bind 1920–25. Et af 50 eksemplarer i orig. helpergament er anskaffet af Laage-Petersen.

Set fra et bibliofilt synspunkt er det dog måske en fransk udgave, der bærer prisen. H.-C. Andersen: *Histoires et aventures*. Traduction nouvelle précédée d'une préface de Eugène Rodrigues. Eaux-fortes originales et bois dessinés par Alexandre Lunois. Paris 1909, er måske ikke finere udstyret end de bedste danske og udenlandske udgaver, selvom det er nr. 16 af 20 eksemplarer på gammelt japan og med illustrationernes forstadier som bilag; i vor tid vil de færreste goutere bogens skrift eller fremhævelsen af enkelte ord med kulører. Men ved siden af udgaven står fire store bind med originaler, manuskripter, udkast, korrekturer, aftryk af enkeltklicheer til farvetræsnit osv. Denne materiale-samling giver en enestående lejlighed til at studere, hvad der går forud for en eksklusivt bibliofil bogs udgivelse, og tilmed er træsnittene og især raderingerne meget smukke. Værket bekræfter Frankrigs placering som bibliofiliens foregangsland, og desmere ærgrer man sig, når man i forordet finder forfatteren omtalt som norsk eventyrdigter.

Og foruden sådanne store ting finder man de mærkeligste tidsskrift-udsnit, der har krævet færre penge, men sikkert ofte langt mere tålmodighed end håndgribelige pragtstykker. Det er ikke enhver givet at



Klipning i hvidt papir, opklæbet på sort; orig.st. 96×150 mm. På bagsiden har en senere hånd tilføjet: „Klippet ud af H. C. Andersen til Axel Lassøe i Aaret 1866“. Nærværende bogs omslagsbillede (orig.st. 229 mm i kvadrat) sidder i samme album som ovenstående klipning, men dette album er tilvejebragt af Laage-Petersen og indeholder billeder af forskellig herkomst.

vide, at en jubilæumsartikel om Andersen gemmer sig i *The Aldersgate Primitive Methodist Magazine* (London 1905), eller at Xavier Marmiers omtale af Andersen i den dansk-svenske litteraturhistorie fra 1839 på eet år finder vej til *Magazyn Powszechny* (Warszawa 1840). – Forbavselse og beundring melder sig atter og atter, når man går de 50 meter udenlandske Anderseniana igennem.

Efter denne uhyre mængde af oversættelser følger endnu nogle få kataloger. 55, der forresten har en del tilfælles med musikalienne, rummer de mærkeligste dramatiseringer, omdigtninger og parodier, 56 er arbejder, der med urette tillægges Andersen, og hertil har man været så skeptisk at henregne nogle spiritistiske publikationer, hvortil Andersens ånd har ydet bidrag gennem medium; 58 er bibliografi, bog- og billedvæsen vedrørende Andersen, 59 er en lille gruppe varia, og endelig er 60 åben for eventuel tilvæxt af publikationer, der skylder samlingen deres tilblivelse.

Men enden er ikke endda. 6 tætte kataloger er omhyggeligt udarbejdede af dr. Topsøe-Jensen, og de registrerer Laage-Petersens samling

af manuskripter af eller om Andersen; hertil knytter sig en stor samling billeder og nogle genstande, nu samlede i en syvende katalog.

Blandt håndskrifterne vil man ikke finde de store ting af litterær karakter; de fleste af Andersens manuskripter er meget naturligt endt i den Collinske samling i Det kgl. Bibliotek, og derudover har både dette og Odensemuseet højst værdifulde samlinger. Dog finder man hos Laage-Petersen flere eventyr, bl. a. Den lille Pige med Svovlstikkerne, i manuskript. Af digte i autograf findes derimod mere end et halvt hundrede, af hvilket det ældste er fra 1820, og stambogsbladene er omtrent ligeså talrige. Hertil kommer suffløreksemplarer af en del skuespil, diverse mindre væsentlige manuskripter, nogle komplette stambøger med Andersen-bidrag, en del af hans klipninger m. m. Der findes også to store og fine prøver på H. C. Andersens bekendte billedbøger, klippet, klistret, tegnet og skrevet for børn, i dette tilfælde børn af slægten Ørsted.

Denne samling er fulgt op med ældre og nyere breve og dokumenter om Andersen og manuskripter til en del af Andersen-litteraturen, fx. Hans Brix's disputats om eventyrene. Men det er dog utvivlsomt, at håndskriftsamlingens tyngdepunkt er breve til og fra H. C. Andersen. Der er c. 30 breve til ham, deriblandt fra navne som A. v. Chamisso, Charles Dickens, Klaus Groth, Alex. v. Humboldt, H. W. Longfellow og naturligvis en række danske. Breve fra Andersen løber derimod op til over firehundrede, spændende fra sept. 1822 til 2.6.1875. Vel ved man, at Andersen især på sine ældre dage var en uhyre flittig brevsriver, alligevel må en privatsamling på 400 breve imponere. Der er herimellem lange serier af rejseskildringer, og der er tider, hvor vi kan følge Ander-

*Billedunderskrift til modstående side:*

Ernst Meyer: Blyantstegning af H. C. Andersen, tegnet i Rom 19.2.1841. Andersen noterer i sin dagbog for den dag: „Besøgt Kückler [Albert Küchler] og [Ernst] Meyer, som tegnede mit Portræt, først løst, siden for min Stambog.“ Den mere gennemarbejdede tegning, på hvilken profilen vender til venstre, findes dog ikke i stambogen, men i Kobberstiksamlingen; den er reproduceret i Karl Larsen: H. C. Andersen i Tekst og Billeder 1925 123 og som titelbillede i: H. C. Andersens Brevveksling med Edvard og Henriette Collin I 1933 (se H. Topsøe-Jensen i Kunstmuseets Aarskrift 1933-34 (1934) 278). Laage-Petersens tegning, der tidligere har været gengivet i Verden og Vi 1.5.1925 (ved Georg Nygaard), må være den løse skitse, der altså ikke (som anført af Nygaard) er blandt de tegninger fra 1846, Andersen omtaler kritisk i Mit Livs Eventyr 1855 375; den er af Meyer skænket komponisten Niels Ravnkilde med ordene: „Andersen. Til min Ven Ravnkilde af Ernst Meyer, Rom.“ Ravnkilde boede i Rom fra 1853 til sin død 1890, og siden er tegningen med hans ejendele kommet til Danmark.



Andersen

in van Raanthe  
of Sint Meyer Rom

sen fra dag til dag alene udfra denne samling. Adskillige af brevene har været trykt i ældre og nyere udgaver, men det er givet, at værdifuldt materiale ligger og venter på sin udforskning og publikation; i denne oversigt er det umuligt blot antydningvis at omtale alt dette stof.

I billedsamlingen findes en smuk kollektion af større og mindre fotografier af digteren; nærværende årsskrift viser, at disse allerede har kunnet tjene forskningen. Desuden findes stik, litografier etc., ikke blot af Andersen, men også af personer fra hans kreds. Een enkelt ting fortjener at fremhæves: et portræt af Andersen, tegnet af Ernst Meyer i Rom 1841; det reproduceres omstående.

Og så er vi nået til en lille bunke mere eller mindre veldokumenterede Andersen-relikvier, hvoraf en af hans vifter med deviser indskrevet på trælamellerne er den fineste. Gennemgangen af samlingen er tilendebragt – den kan passende sluttes med en beklagelse af, at en temmelig opremsende stil har været nødvendig, når der kun skulle gives en oversigt.

H. Laage-Petersen synes desværre, til trods for sin betydelige sagskundskab, ikke selv at have skrevet hverken om samlingen eller om nogle af de emner, den inspirerer til at behandle. Men han har liberalt givet adgang til sine skatte for de alvorligt interesserede. Andersen-udstillingen i Paris 1930 kunne anføre hans navn ved mere end 80 af udstillingens 631 numre, skønt offentlige danske og franske biblioteker naturligvis havde ydet deres part først. Og adskillige centrale Andersen-publikationer vidner om, at Laage-Petersen har tilladt forskerne både at læse og affotografere de mange enestående bøger og breve i samlingen.

Denne mulighed står i fremtiden Det kongelige Biblioteks gæster åben; dog bestemmer Laage-Petersens gavebrev udtrykkeligt, at samlingen eller dele deraf ikke må komme udenfor bibliotekets mure. Allerede nu har den været til gavn på mange måder, og skønt den ikke kan suppleres – undtagen med, hvad der skrives om eller udfra den – vil den således stadig leve og ikke være død som en indisk fyrstes kasser med perler og guld.

Den vil være et varigt æreminde for digteren H. C. Andersen og samleren Holger Laage-Petersen.